

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش و پرورش
سازمان دانش آموزی

جزوه آموزشی

مدیریت و رهبری گروه

بسمه تعالی

مقدمه

رهبری به عنوان یک فرایند، عبارت است از استفاده از نفوذ بدون اجبار، به منظور هدایت و هماهنگ کردن فعالیت‌های اعضای گروه در جهت تحقق هدف‌ها. رهبری به عنوان یک صفت، عبارت است از مجموعه‌ای از ویژگی‌ها که به آنهایی که تصور می‌شود قادر به استفاده موفقیت‌آمیز از این نفوذ می‌باشند، نسبت داده می‌شود. لازمه اعمال رهبری، اثرگذاری بر فعالیت‌های یک فرد یا گروه است تا تلاش‌های آنان برای دستیابی به یک هدف در یک موقعیت خاص، به نتیجه دلخواه برسد. اما، باید توجه داشت که فرد یا افراد را نمی‌توان با زور، اجبار، تهدید و نظایر آنان به تلاش در جهت دستیابی به هدف‌های، مورد نظر یک واحد یا سازمان، وادار ساخت.

سؤال‌های متداول

آیا رهبری هنر است؟

آیا رهبری امری ذاتی است یا اکتسابی؟

آیا رهبری همان مدیریت است؟

کلیدواژه

تعریف رهبری - تعریف مدیریت - تعریف گروه

تعریف رهبری

فرآیند نفوذ در دیگران و برانگیختن آنها برای همکاری با یکدیگر در جهت تحقق هدفهای گروهی را رهبری می‌گویند.

تعریف مدیریت

فرآیند برنامه ریزی، سازماندهی، هدایت و نظارت بر کار اعضای گروه و کاربرد کلیه منابع قابل دسترسی برای رسیدن به هدفهای تعیین شده گروه را مدیریت می‌گویند.

مدیریت نوعی هنر انجام دادن کار بوسیله دیگران یا به وسیله گروه‌های سازمان یافته است. چراکه مدیر باید با تدابیری که اتخاذ می‌کند گروه را به سوی اهداف سازمان سوق دهد.

تعریف گروه

گروه کوچکترین واحد تربیتی و اجتماعی است که دانش آموزان با تشریک مساعی دسته جمعی به منظور رسیدن به اهداف مشترک تلاش می‌نمایند، به نحوی که کار و فعالیت‌های گروه متناسب با استعداد و توان افراد بین آنها تقسیم شده و هر فرد در مقابل مسئولیتی که به عهده می‌گیرد مسئول است.

به عقیده پالوس (Paulus) ۱۹۸۹، هر مجموعه افراد باید پنج ویژگی داشته باشند تا تشکیل گروه دهند.

گروه متشکل از دو نفر یا بیشتر است.

گروه کنش متقابل دارند-هدفهای مشترک دنبال می‌کنند-رابطه نسبتاً ثابتی دارند-نوعی وابستگی ثابت نشان می‌دهند-خود را عضو یک گروه به حساب می‌آورند.

رهبری در قرآن

قرآن، رهبری را لازمه جامعه و کمال طلبی انسان می‌بیند رهبری امت را در همان چارچوب نبوت و امامت مطرح می‌کند همچنین عوامل مختلفی را برای سعادت و خوشبختی بشر بیان میکند که از جمله مهمترین آنها رهبری است . خداوند می‌فرماید هم هدایت و هدایتگری با رهبر معنی پیدا میکند و هم گمراهی و عدم هدایت چنانچه امام و رهبر هدایتگر از جانب خداوند مبعوث شده اند برای هدایت انسانها ولی فرمانروایان و حاکمان ظالم به عنوان رهبران گمراهی و مخالف حق معرفی شده اند .

به آیات زیر توجه کنید:

و جعلناهم ائمه یهدون بامرنا (انبیاء / ۷۳) ما آنها را پیشوایان و هدایتگر به امر خودمان قرار دادیم .
ونريد ان نم ن علی الذین استضعفوا فی الارض و نجعلهم ائمه و نجعلهم الوارثین (قصص / ۵) و می‌خواهیم بر مستضعفین زمین منت بگذاریم و آنها را رهبران و وارثان قرار دهیم .
از نظر قرآن رهبری در اسلام ریشه در عقاید داشته و باید اعتماد و اعتقاد و توکل به خدا داشته باشد .

تفاوت مدیریت و رهبری

مدیریت و رهبری اغلب دو مفهوم مترادف تصور می‌شوند ، اما رهبری در اصل نسبت به مدیریت مفهوم وسیع‌تری دارد . مدیریت ، نوع خاصی از رهبری محسوب می‌شود که در آن کسب هدف‌های سازمانی بر سایر هدف‌ها اولویت دارد .

در مقایسه رهبری و مدیریت موارد ذیل قابل ذکر است:

رهبری	مدیریت
رهبر با ایجاد تغییر سر و کار دارد،	مدیر برای برخورد با پیچیدگی‌هاست.
رهبر نگرشی شخصی و فعال نسبت به هدف‌ها دارد	مدیر نگرش غیر شخصی دارد.
رهبر می‌تواند هدف‌های گوناگونی داشته باشد،	مدیر اولویت را به هدف‌های سازمانی می‌دهد.
رهبر به طرق ابتکاری و القایی با گروه مرتبط می‌شود.	مدیر با افراد گروه از طریق نقشی که در توالی رخدادها یا فراگرد تصمیم‌گیری ایفا می‌کند مرتبط می‌شود.
رهبر به عنوان نیرویی تلقی می‌شود که الهام‌بخش گروه است .	مدیر به عنوان نیرویی تلقی می‌شود که دستورات سازمانی را برای گروه انجام می‌دهد.

لذا باتوجه به تفاوت رهبر و مدیر به موارد ذیل اشاره می‌کنیم:

- مدیر اداره میکند ولی رهبر ابداع می‌کند.
- مدیر امور را نگهداری میکند ولی رهبر آنها را بهبود می‌بخشد.
- مدیر نظر به انتهای خط دارد ولی رهبر چشم به افق دارد.
- مدیر پیروی میکند در حالی که رهبر سرچشمه می‌گیرد.

انواع رهبری

در بحث انواع رهبری می توان گفت رهبران در عملکرد و روش ها و منش ها رفتارهای متفاوتی دارند و هر کدام موجب بروز گونه های متعددی در امر رهبری گروه و جامعه می گردد در این مجال ما فقط دو شکل یا دو روش رهبری را از انواع آن بیان می کنیم :

الف : رهبری مردمی

این نوع رهبری از آحاد مردم سرچشمه گرفته و مردم هستند که سرنوشت خود را تعیین می کنند لذا در این قسمت پنج سطح رهبری مردمی را بیان می کنیم :

۱- رهبری تراز

با درهم آمدن فروتنی و اراده حرفه ای عظمت پایدار خلق می کند.

۲- رهبری کارآمد

از قابلیت های شخصی خویش در راه کسب دستاوردهای گروهی استفاده و با دیگران در کارهای گروهی ثمربخش همکاری می کند.

۳- رهبر لایق

منابع و نیروی انسانی را بسوی هدفهای از پیش تعیین شده به شیوه ای ثمربخش و کارآمد بسیج می کند.

۴- رهبر عضو موثر گروه

تعهد به آرمان روشن و والا را افزایش می دهد و تا تعقیب آن آرمان می کوشد و برای بهتر کردن عملکرد معیارهای برتر خلق می کند.

۵- رهبر توانا

فردی که با بهره گیری از استعداد، دانش و مهارت و عادت خوب در محیط کار فعالیت می کند.

ب : رهبری مستبد و دیکتاتوری

در این نوع رهبری که قالباً از طریق کودتا با به صورت موروثی ایجاد می گردد رای و نظر مردم اصلاً اهمیت ندارد و تنها حاکم و رهبر است که نظرات خود را اعمال می کند در این نوع حکومت ها مردم شاداب نبوده و دچار سرخوردگی اجتماعی هستند .

ویژگی های رهبری

ایمان و تعهد

رهبر یک گروه باید نسبت به اعمال و رفتار خود ایمان داشته و درخصوص کارش نسبت به گروه، خود را متعهد بداند.

ثبات قدم و قاطعیت

رهبر گروه ضمن احترام گذاشتن به نظر دیگر اعضای گروه، باید در برخورد با مسائل و تصمیم گیری ها ثابت قدم و قاطع باشد.

نظم و انضباط و آراستگی ظاهر

مقصود از نظم گردآمدن اجزای متفاوت با کیفیت و کمیت ویژه‌ای در یک مجموعه است به گونه‌ای که همکاری و هماهنگی آن‌ها وصول به هدفی معین را در پی داشته باشد.

حضرت علی (ع) در مورد آراستگی ظاهری فرمایند:

« آراستگی از اخلاق مومنان است. »

منظم بودن در کارها و به وقت حاضر شدن در بین اعضای گروه و انجام امورات خود و گروه، از ویژگی های رهبر گروه است همچنین از آنجایی که همواره اعضای رهبر خود را سرلوحه کارها و رفتار خود قرار می دهند لذا رهبر یک گروه باید همیشه آراستگی داشته باشد هم ظاهری و هم باطنی.

انصاف و عدالت

رهبر یک گروه باید انصاف و عدالت را بین اعضای از هرجهت رعایت کند و اجازه ندهد تا در حق هیچ یک از اعضای گروه ناعدالتی صورت پذیرد.

حضرت علی(ع) می‌فرمایند:

الْإِنصَافُ أَفْضَلُ الْفَضَائِلِ.....

انصاف، از برترین خصلتها و فضیلتها است.

راستی و درستی

در قرآن کریم سوره اسراء آیه ۸۰ آمده است:

و قل رب ادخلنی مدخل صدق و اخرجنی مخرج صدق

در این آیه خداوند متعال به پیغمبر خود فرمان می دهد که بگو: پروردگارا، مرا(در هر کار) با صداقت وارد کن و با صداقت خارج ساز. رهبر گروه باید برخوردی صادقانه با افراد گروه داشته باشد تا بتواند جلب اعتماد اعضا را بنماید.

دروغ و کتمان کردن حقیقت از بزرگترین آفات رهبری در گروه است ولی صداقت و راستی و درستی موجب شکوفا شدن استعداد اعضا گروه شده و تمام اعضا به راحتی در تمامی زمینه ها حاضر شده و حتی با آزادی کامل با اظهار نظر خود راهنمای گروه خواهند بود.

اعتماد به نفس و عزت نفس

عزت نفس از دو بخش مهم تشکیل می شود :

- باور خودتوانمندی به معنای داشتن اطمینان به توانایی فکر کردن. درک کردن . آموختن . انتخاب کردن و تصمیم گیری برای خود .

- احترام به خود یا داشتن حرمت نفس به معنای ارزش برای خود یعنی آن که به خود حق بدهیم که زندگی کنیم و شاد باشیم . رهبرگروه باید با اطمینان کامل اعضاء گروه را در پیشبرد اهداف عالی گروه و جلب اعتماد آنان در هر قسمت با خودباوری ، گروه را به نحو شایسته ای رهبری کند.

ایثار و شجاعت

(ایثار) که به معنای از خود گذشتگی و ترجیح و برتری است، در اخلاق اسلامی به معنای گذشت از خود به نفع دیگران است و اینکه درباره چیزهایی را که خود به آن نیازمندیم، دیگران را بر خود ترجیح دهیم .

حضرت علی (ع) می فرماید:

اَلشَّجَاعَةُ عِزُّ حَاضِرٍ، اَلجُبْنُ ذُلُّ ظَاهِرٍ؛ شجاعت عزتی است آماده، ترس ذلتی است آشکار.

شجاعت ابعدی دارد و در تمامی موارد انسان می تواند با ایمان و اعتقاد به خدا شجاعت را کسب کرده و باقوت قلب در برابر تمامی مصائب و دشواریها ایستادگی کند .

رهبر گروه در برابر گروه مسئولیتی بسیار سنگین دارد در بسیاری از مواقع باید از خودایثار و از جان گذشتگی نشان دهد و با شجاعتی کامل و راسخ در برابر تمامی مشکلات خاصه تصمیم گیریها قاطعانه انجام وظیفه نماید.

آگاهی و هوشمندی

رهبر گروه باید از آگاهی و هوشیاری بالایی برخوردار باشد و در تصمیم گیری ها و برخورد با مشکلات بهترین و آگاهانه ترین تصمیم را اتخاذ نماید .

انگیزش و خلاقیت

انگیزش علت رفتارها است. انگیزش به عوامل موجود در یک فرد اشاره دارد که رفتار را در جهت یک هدف فعال می سازند. در واقع خلاقیت یعنی بکارگیری توانایی های ذهنی برای ایجاد یا تبلور یک فکر یا مفهوم جدید که برخی نیز آن را به ترکیب ایده ها یا ایجاد پیوستگی بین ایده ها تعبیر نموده اند.

انعطاف و انتقادپذیری

امام علی (علیه السلام) می فرمایند: هیچکس به اندازه ای بزرگ نیست که نسبت به نقد بی نیاز باشد و هیچکس به اندازه ای کوچک نیست که نسبت به نقد ناتوان باشد (نقد به معنای امر به معروف و نهی از منکر) انتقاد و انتقادپذیری باعث زیاد شدن محبت و دوستی می شود، چون اگر انتقاد بجا و وارد باشد و توجه بشود باعث رفع عیب شده و اگر وارد نباشد و توضیح هم داده نشود باعث از بین رفتن ذهنیت اشتباه نمی شود.

یکی از ویژگی‌های رهبری روحیه انعطاف پذیری است. در برابر هر انتقادی جبهه گیری نکرده و در راه حل مسائل مطروحه اقدام می کند قطعا انتقاد پذیری نیز از همین روحیه سرچشمه گرفته است .
افرادی که انتقادپذیر نیستند انسانهایی مستبد می باشند و در صورتی که رهبر گروه انتقاد پذیر نباشد برای رهبری یک گروه ، خطر بزرگی محسوب می شود.

صبوری و سعه صدر

صبوری یعنی باز داشتن خود از عملی که مانع رسیدن به هدف و یا موجب تأخیر در رسیدن به هدف می شود که در آیات قرآن مجید به آن توجه خاصی شده است و به بیان آثار صبر و نتایج عجله کردن در امور می پردازد، در احادیث نیز به این مسئله پرداخته شده است و صبر را به سه دسته کلی با عنوان صبر بر طاعت و صبر بر مصیبت و صبر بر معصیت تقسیم شده است.
(سعه صدر) به معنای داشتن روح بزرگ است.
حضرت علی علیه السلام می فرماید: «أَلَةُ الرَّيَاسَةِ سَعَةُ الصِّدْرِ»، (نهج البلاغه، حکمت ۱۷۶). شرط لازم برای پذیرش هر مسئولیتی، سعه صدر است.
صبوری و داشتن سعه صدر از ویژگی‌های بارز یک رهبر است که میتواند با صبر و بردباری از تصمیمات عاجل و نادرست رهانیده شود و به مسائل در جهت راهبرد گروه حرکت کند.

پیگیری مستمر

یکی از ویژگی های بارز رهبر گروه آن است که رفتارها و عملکرد و نیازهای گروه خود را پیگیری نماید. حتی اگر وقتی تقسیم کار انجام می دهد رفتار و عملکرد اعضا را بطور دائم پیگیری نماید تا به نتیجه نهایی نائل آید.

ارتباط صمیمانه و قابلیت سازگاری

رهبر گروه باید با اعضا ارتباطی صمیمی و کاملا دوستانه داشته باشد از حال و روز آنها مطلع شود بعضا اگر غیبتی انجام شده علت غیبت را جویا گردد .
همچنین یک رهبر توانمند قادر خواهد بود در هر حالتی وبا هر شرایطی خود را وفق دهد و در جهت روان سازی فعالیت گروه گام بردارد.

بیان رسا و مهارت گوش دادن

رهبر گروه باید منطقی و سنجیده سخن بگوید ، باید بداند که هر کلام او تاثیر خاص خود را دارد .
بیان رسا به این معنی که بلند بلند حرف بزند و فریاد کند نیست ، بلکه منظور منطقی و شیوا و بدون غلط سخن گفتن است با آوایی دلنشین و گرم سخن بگوید.
در عین حال که خوب سخن میگوید شنونده خوبی نیز باشد به مصداق این سخن که (انسان رادو گوش است و یک زبان) دو برابر آنچه سخن می گوید باید بشنود .
پس یک رهبر گروه موفق خوب سخن می گوید و خوب به درد و دل اعضا گروه گوش می دهد.

دور اندیش و آینده نگر

حضرت علی (ع) می فرماید:

الْحَزْمُ النَّظْرُ فِي الْعَوَاقِبِ وَ مُشَاوَرَةُ ذَوِي الْعُقُولِ. دوراندیشی توجّه داشتن به فرجام کارها و مشورت کردن با خردمندان است .

آینده نگری در کلامی یعنی برنامه ای مدون برای زندگی داشتن و اینکه از هرچیز به اندازه بهره بردن . دور اندیشی و آینده نگری از ویژگیهای یک رهبر موفق است چراکه با این اصل رفتاری می تواند چشم انداز زیبایی برای رهبری گروه داشته باشد.

بلوغ اجتماعی

بلوغ انواعی دارد و هرفردی در زمانی بلوغی ویژه کسب کرده و در آن امر بالغ گردیده یعنی به نوعی توانمند می گردد. در زمینه مسائل اجتماعی نیز باید رهبر گروه به توانمندی لازم رسیده باشد تا بتواند رهبری یک گروه راعهده دار گردد . یعنی بتواند تحلیل درست و صحیحی از مسائل اجتماعی و پیرامون خود ارائه کند .

انواع گروه

- ۱- گروه های اولیه : گروهی است که روابط صمیمی و نزدیک و رویارویی بین اعضای آن حاکم باشد مثل خانواده
 - ۲- گروه های ثانویه : گروه های موقتی هستند که بر اساس قرار دادها و ضرورت اجتماعی تشکیل می شوند و با یکدیگر تماس پایدار و مداوم ندارند. مثل اداره یا کار خانه .
 - ۳- گروه های کوچک : تعداد آنها کمتر از ۱۲ نفر می باشد.
 - ۴- گروه های بزرگ : از دیدگاه مشاوران و روان درمانی ، گروه هایی را که بیش از ۱۲ نفر عضو دارند ، گروه بزرگ می نامند و به نظر جامعه شناسان تعداد آنها بین ۲۰ تا ۲۵ نفر می باشد .
 - ۵- گروه های داوطلب : گروهی است که افراد به میل خود در آن عضو می شوند.
 - ۶- گروه های همسالان : گروه هایی هستند که افراد بر اساس تشابه سنی دور هم جمع می شوند و با توجه به اشتراک تمایلات خود تشکیل گروه می دهند و در زمینه های مختلف با یکدیگر تعامل و نیز همانند سازی می کنند.
- تمامی موارد مذکور گروه نامیده می شوند در تشکیلات سازمان دانش آموزی (پیشتاوان و فرزنانگان) نیز گروه از تعدادی اعضاء تشکیل گردیده که در کنار یکدیگر هدفی خاص را در راستای اهداف سازمان دانش آموزی دنبال می کنند .

مهارتها و وظایف رهبری برای هدایت گروه

هدف دار بودن و داشتن برنامه

یک رهبر کارآمد در فعالیت و هدایت گروه خود باید هدفمند باشد یعنی هم ارتباط تنگاتنگ با اعضای گروه داشته باشد و هم اهداف خود را بطور مشخص ارائه نماید. اهداف را می تواند در کوتاه مدت و بلند مدت انجام دهد ولی قطعاً باید با هدفمندی ویژه ای گروه را هدایت کند در همین راستا وجه مشترک هدفمندی داشتن برنامه ای منسجم است که بر اساس آن گروه را رهبری نماید.

سازماندهی و تقسیم کار مشترک

در هر فعالیت گروهی باید تقسیم کار بین اعضای گروه انجام پذیرد که از چند نظر مورد توجه و اهمیت است، چراکه وقتی اعضای گروه کار بین آنها تقسیم گردد احساس مسئولیت نموده و وظایف محوله را به خوبی تا رسیدن نتیجه مطلوب دنبال می کنند. همچنین هر کدام از اعضای چون با کار مورد نظر همراه می شوند می توانند نظرات سازنده ای را ارائه نمایند و از همه مهمتر نقش رهبری و سازماندهی به نحو شایان ذکری نمود پیدا خواهد کرد. لذا یکی از وظایف رهبری، تقسیم کار دقیق اعضای گروه است که هر کدام به نحو مطلوب وظایف خود را انجام دهند.

نظارت و ارزشیابی

ارزشیابی و نظارت فعالیت هایی هستند که در هر زمینه ای لازم بوده و هست. در هر جا نظارت کاری و ارزشیابی انجام پذیرد نه تنها موجب ضعف کار نخواهد بود بلکه موجب تقویت و دلگرمی اعضای گروه خواهد شد. رهبر گروه می تواند بطور مستمر محسوس یا نامحسوس بر فعالیت اعضای گروه خود نظارت داشته باشد، البته در انجام نظارت باید معقولانه بوده و نه اینکه بدنبال دریافت نقطه ضعفی باشیم تا اعضای را نسبت به کارکردشان دل سرد نماییم بلکه نظارت باید در جهت ارتقاء فعالیت کاری باشد. همچنین بر اساس برنامه ریزی دقیق هر از گاهی از فعالیتی که برعهده اعضای گذاشته شده، ارزیابی جامعی به عمل آورد و پس از بررسی لازم نقاط مثبت و منفی را به اطلاع برساند. بهتر است نقاط منفی هر فرد را انفرادی توضیح داده و نقاط مثبت را جهت تشویق دیگر اعضا گروه به شکل عمومی، همراه با تشویقات لازم مطرح نماید.

جلب اعتماد دیگران

یک رهبر زمانی موفق است که بتواند به فرموده حضرت علی (ع) به اندازه کافی جاذبه و در وقت مقتضی دافعه داشته باشد. پس رهبر یک گروه باید بتواند اعتماد دیگران را جلب نماید و این امر انجام نخواهد پذیرفت مگر با انجام رفتار و کردار مناسب رهبری در عمل و گفتار. داشتن تقوای الهی یکی از مواردیست که می تواند اعتماد واقعی اعضای گروه را جلب نماید. رهبر گروه باید نکته سنج بوده و با بصیرت عمل کند و در موقع مناسب با برخورد صحیح راهبرد های مثبت را ارائه کند.

تقویت روحیه ی مشارکت پذیری

رهبری از نوع مردمی از مشارکت تمامی اعضاء بهره برده تا آنها بدانند در گروه هستند و فعال می باشند یکی از آفات عدم مشارکت پذیری خودرایی رهبری گروه بوده و نیز موجب از هم گسیختگی گروه می شود . پس بهتر آن است رهبر ، تمامی فعالیت ها را بین اعضاء به مشارکت گذاشته و از همفکری و همکاری آنان به نحو شایسته ای بهره ببرد .

موقعیت شناسی

یک رهبر نباید تابع احساسات عمل کند بلکه موقعیتهای و فرصتهای را بشناسد و در جهت راهبرد اهداف مثبت گروه گام بردارد.

تاثیر گذاری

رهبر باید تاثیر گذار باشد . رفتار و گفتار رهبر آن قدر باید نافذ باشد که بتواند بر روی اعضاء گروه تاثیر گذاشته و تا جایی که اعضاء تبعیت کامل از رهبر داشته باشند . پس رهبر باید در گفتار و کردار موثر و اثر گذار باشد.

پیگیری احوالات دیگران

از وظایف و مهارتهای رهبری در گروه آن است که همیشه از روحيات و خلیات و احوال و رفتار اعضاء گروه مطلع باشد همواره با احوالپرسی های دوستانه و پرس و جو کردن از فعالیتهایشان وضعیت رفتاری و کاری اعضاء را مورد مطالعه قرار دهد . چنانچه بنابه هر دلیلی رفتاری برای هریک از اعضاء گروه پدیدار شد با همکاری و همراهی دیگر دوستان و اعضاء گروه از وی رفع گرفتاری کند .

این عمل تعاملی موجب می شود تا پیوند بین اعضاء گروه و ارتباطشان با رهبر گروه فزونی یابد و بهتر و منسجم تر بایکدیگر در تصمیم گیریها عمل نمایند .

مشورت با دیگران

بزرگترین آفت رهبری در گروه و حتی در سطح کلان آن در جامعه خودرایی بودن و استبداد نظر و عقیده داشتن است ، این مشکل از طریق مشورت کردن با اعضاء گروه و احترام گذاشتن به رای و نظر آنها منتفی شده و موجب استحکام فعالیت گروه می گردد.

تکریم گروه

احترام گذاشتن جریانی دوسویه است یعنی اگر فردی مسوولیت گروهی را می پذیرد باید به گروه احترام بگذارد و بعد انتظار احترام از جانب آنها را داشته باشد .

قطعا رهبری در گروه نیز چنین است باید رهبر گروه در تمام ابعاد به اعضاء گروه از لحاظ کلامی و رفتاری احترام بگذارد و بعد انتظار احترام از جانب اعضاء را داشته باشد . این اصل تکریم است که باید رعایت گردد.

جذب و نگهداری اعضاء گروه

بزرگترین کار رهبر گروه این است که تمامی مهارت هایی را که بیان شد، بکارگیرد تا بتواند اعضاء گروه خود را نگهداری نموده تا جائی که دیگران که علاقمند به حضور در گروه می شوند را نیز جذب نماید .

نقش رهبری در انسجام گروه

در تعریف انسجام می توان گفت که ویژگی‌ای است که در آن نیروی اعمال شده بر اعضاء و جامعه برای ماندن در گروه بیش از کل نیروهایی است که می‌کوشد آنان را به ترک گروه وادار سازد و انسجام ایشان را از میان بردارد . هر قدر اعضای گروه بیشتر جذب یکدیگر شوند و هدفهای فردی اعضای گروه هماهنگ تر باشد، انسجام گروه بیشتر خواهد شد .

عوامل چندی انسجام گروه را تحت تاثیر قرار می دهد این عوامل عبارتند از:

- مدت زمانی که اعضای گروه با یکدیگر سپری می کنند
- مشکل بودن عضویت در گروه
- اندازه گروه : با بزرگ شدن اندازه ی گروه، انسجام آن کاهش می یابد
- تهدیدات خارجی
- موفقیت های گذشته

وظایف گروه نسبت به رهبر

گروه موظف است جهت استمرار فعالیت کاری خود و پیشبرد اهداف عالیه گروه مطیع رهبر باشد . البته درموردی که به صلاح بوده و به فساد گروه منجر نگردد . درهمه حال باید گروه تابع رهبری بوده و از فرمان رهبر اطاعت کنند و با شور و مشورت گروهی در انجام فعالیتها همراه با یکدیگر اقدام کنند .

ویژگیهای گروه

ثبات و دوام: روابط اعضاء به مدت طولانی
کنش متقابل: تعامل دوسویه که معمولاً چهره به چهره است
وابستگی متقابل: علاقمندی اعضا نسبت به یکدیگر جهت پیشبرد اهداف سازمانی
هدفهای مشترک : قبول داشتن اهداف گروه
هماندسازی آگاهانه اعضاء با گروه : تنها شرط لازم برای خلق گروه (ترنر ۱۹۸۲)

چگونه یک گروه را رهبری کنیم؟

رهبری نوعی فرآیند نفوذ است که به وسیله آن کردار یک فرد سبب تغییر رفتار و نظرات دیگران می‌شود که این نفوذ باید مشروعیت داشته باشد و تغییر، همسو با اهداف فرد پدید آید.
لذا رهبر یک گروه باید در تلاش باشد تا به نحوی عمیق و جامع در مخاطب خود اثر گذار بوده و افراد را به سوی اهدافی مشخص هدایت نماید برای نمونه چند مورد زیر را که از جمله فعالیت های رهبری گروه است ، نام میبریم :

نمونه هایی از فعالیتهای گروهی که شما می توانید رهبری کنید:

نحوه برگزاری جلسات

- با شرکت کنندگان آشنا شوید .
- از قبل برنامه ریزی کنید.
- برای جلسه آماده شوید.
- ریاست جلسات را به عهده بگیرید.
- جلسات را ارزیابی کنید.
- همیشه پیشنهاد داشته باشید.
- با روی خوش حاضر شوید.
- سعی کنید همه اعضا را در گروه ببینید.
- اجازه اظهار نظر بدهید .
- سعی کنید نکات مهمی که مطرح می شود را یادداشت کنید .

رهبری در بازیهای گروهی

در بازیهای گروهی بهتر است تا اجازه دهیم تمامی اعضا شرکت داشته و هر کدام نظرات خود را اعمال کنند سپس بازی را شروع کرده . البته در ابتدا اهداف بازی و نکات ایمنی قابل رعایت را باید توضیح دهیم . سپس در طول بازی باید تمامی اعضا را در نظر داشته باشیم . هدف بازی بسیار مهم است که باید در پایان بازی به آن نائل گردیم.

برگزاری اردو

اردو یکی از محدود فعالیتهایی است که اگر به نحو مطلوبی انجام پذیرد بسیار تاثیر مثبت و عالی خواهد داشت . به مراتب اگر خوب انجام نشود تبعات بدی دنبال دارد .

لذا در برگزاری اردو رهبر گروه باید به نکات زیر توجه کند:

- همه اعضا رضایت نامه داشته باشند.
- مکان و زمان کاملا مشخص باشد.
- وسیله نقلیه معلوم و مشخص باشد.
- افراد از سلامتی کامل برخوردار باشند.
- وسائل مورد نیاز را حتما همراه داشته باشند .
- تقسیم کار توسط رهبر گروه بسیار مهم است که باید انجام پذیرد.
- رهبر باید بازیهای لازم اردویی درون ماشین و نیز فضای باز را طراحی کند .
- ارزیابی از عملکرد اعضا در حین و پایان کار اردویی لازم است .

برگزاری نماز جماعت

نماز جماعت هم یکی از برنامه های مثمر ثمر بوده و هم اخلاقیات فرد را تقویت می کند و هم رهبر گروه در حین آماده سازی برای برگزاری این فریضه الهی می تواند تمرین مدیریت و رهبری کند .

هدایت و راهنمایی گروه برای مطالعه و کتابخانه

رهبر گروه می تواند با برگزاری مسابقات کتابخوانی هم سطح آگاهی اعضاء را بالا ببرد و هم با تقسیم کار بین اعضاء می تواند از تمام ظرفیت گروه استفاده کند .

انجام امور پژوهشی و راهبردی

رهبر گروه می تواند با بررسی مسائل روز و به شور گذاشتن آن با اعضاء در خصوص کارهای پژوهشی اقدام و از افراد خبره در این زمینه استفاده کند .

انتظامات

گروه می تواند در برقراری نظم در مدرسه بازویی پرتوان برای عوامل اجرایی مدرسه باشند به شرط آنکه در راستای اهداف آموزشی و تربیتی گام بردارند .

و نمونه های بسیاری از فعالیت هایی که در سازمان دانش آموزی ارائه شده ، رهبر و سر پرست گروه می تواند جهت رسیدن به اهداف مشخص و تعیین شده بر اساس آموزه های برگرفته از تعالیم ناب اسلامی و با توجه به ویژگی های یاد شده انجام دهد تا در نهایت جامعه به یک جامعه ناب اسلامی تبدیل گردد .

سخن آخر

از آنچه گفتیم می توان دریافت که برای موفقیت یک گروه، باید به هر دو مقوله «مدیریت» و «رهبری» توجه داشت؛ هر چند یک مدیر موفق می تواند با توجه به مهارتها و وظایفی که برای وی برشمرده ایم ، گروه را به سوی اهداف خود ، پیش ببرد اما این مهارتهای مدیریتی برای موفقیت در مدیریت فعالیتهای گروهی دانش آموزی کافی نیست و تجارب دیگران و تصمیمات اخذ شده و داشتن خلاقیت در کار نیز لازم و واجب است.

از سوی دیگر موفقیت گروه تا حدود زیادی به رهبری آنها مربوط می شود به گونه ای که «بنیس» یکی از نظریه پردازان در مدیریت ، در اهمیت «رهبری» معتقد است که «برای بقاء در قرن بیست و یکم ما نیازمند نسل جدیدی از رهبران هستیم.» بنابراین باید مدیران سازمان ها در درجه اول به مهارتها و وظایفی که در این نوشتار برای آنها برشمردیم ، توجه داشته باشند و در درجه دوم با شناخت اساسی از تفاوت میان مدیریت و رهبری بتوانند با ترکیب «مدیریت» و «رهبری»، برای تحقق موفقیت سازمان گام بردارند.

رهبر شدن نیازمند زمان و تلاش بسیار است ، اما تقریباً برای همه ممکن است.

فهرست منابع :

- * ساعتچی، محمود؛ روان‌شناسی بهره‌وری، تهران، ویرایش، ۱۳۷۷، چاپ دوم
- * گریفین، مورهد؛ رفتار سازمانی، مهدی الوانی و غلامرضا معمارزاده، تهران، مروارید، ۱۳۸۶، چاپ دوازدهم
- * رضائیان، علی؛ مدیریت رفتار سازمانی، تهران، سمت، ۱۳۸۰، چاپ دوم
- * ساعتچی، محمود؛ روان‌شناسی صنعتی و سازمانی، تهران، ویرایش، ۱۳۸۶، چاپ اول
- * برکو، ری و دیگران؛ مدیریت ارتباطات، محمد اعرابی و داود ایزدی، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۷۸، چاپ اول
- * مقاله " کار گروهی، شروع کار آفرینی " - نویسنده : حمید میرزاآقایی - قسمت اول - شنبه روزنامه اعتماد - شماره ۴۰۷
- * محمودی، رضا، رهبری گروه‌های همسان، تهران، نقره، ۱۳۸۸، چاپ سوم
- * میرزایی، سعدالله، رهبری و مدیریت، تهران، نشرآزمون، ۱۳۸۱، چاپ اول
- * سعدالهی وقار، سید محمود، انواع رهبری سازمانی در جهان، مشهد، رضوان، ۱۳۷۹، چاپ پنجم
- * ساداتی شیروانی، اعظم، مدیریت‌های مدرن، تهران، قلم، ۱۳۸۶، چاپ دوم
- * قرآن کریم (آیات و روایات) و تفاسیر مرتبط
- * مقالات منتشره در نشریات آموزش و پرورش
- * سایتهای اینترنتی